

DOOR STIL TE STAAN KOM JE VERDER

COLOFON

Boom beroepsonderwijs
info@edu-actief.nl
www.boomberoepsonderwijs.nl

Auteur: G. Bettinger
Illustratie: D. Bettinger

Titel: Door stil te staan kom je verder - Een andere kijk op 'probleemgedrag'
ISBN:978 90 372 6040 3

© Boom beroepsonderwijs 2021, 1e druk/1e oplage (in samenwerking met SWP)

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in compilatiewerken op grond van artikel 16 Auteurswet kan men zich wenden tot de Stichting PRO (www.stichting-pro.nl). De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden. Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom beroepsonderwijs, te vinden op www.boomberoepsonderwijs.nl.

INHOUD

Hoofdstuk 1	Ik was een probleemkind	5
Hoofdstuk 2	Waar ben je nu?	12
Hoofdstuk 3	Kijk eens wat ik wil	17
Hoofdstuk 4	Ben ik een doelgroep	24
Hoofdstuk 5	Zorg je goed voor mij?	31
Hoofdstuk 6	Zeg eerst 'ja'	43
Hoofdstuk 7	Jou mag ik wel	49
Hoofdstuk 8	Jong geleerd is oud gedaan	57
Hoofdstuk 9	Sluit je bij me aan	65
Hoofdstuk 10	Dat bedoel ik	70
Hoofdstuk 11	Ben ik dat echt?	80
Hoofdstuk 12	Het gaat toch om mij?	90
Hoofdstuk 13	Maak jij dat uit?	98
Hoofdstuk 14	Kijk nou eens	105
Hoofdstuk 15	Ik ben eigenwijs	111
Hoofdstuk 16	De 'deskundige'	117
Hoofdstuk 17	Negeer mij niet	121
Hoofdstuk 18	Zo voel ik me onveilig	130
Hoofdstuk 19	Wat doe je nu?	139
Hoofdstuk 20	Wist je dat?	143
Hoofdstuk 21	Let goed op	146
Hoofdstuk 22	Dat durf ik niet	154
Hoofdstuk 23	Eindelijk ben je er	163
Hoofdstuk 24	Eerst geloven, dan zien	169

INLEIDING

Dit boek heb ik geschreven voor iedereen die te maken heeft met zorgafhankelijke cliënten. Denk hierbij aan verzorgenden, begeleiders, verpleegkundigen, mantelzorgers en studenten van opleidingen voor zorg en welzijn. Ik noem hen in dit boek hulpverleners.

Er wordt naar mijn mening te gemakkelijk gesproken over cliënten met ‘probleemgedrag’. Dit zegt onvoldoende over hun werkelijke situatie. Ik heb het altijd een uitdaging gevonden om meer de achtergrond van het gedrag te begrijpen. Zorgafhankelijke cliënten hebben vaak geen woorden of durven deze niet uit te spreken als ze problemen hebben. Zij zullen daarom regelmatig op hun eigen, specifieke manier aandacht ‘moeten’ vragen voor zaken, die er mis zijn. In dit boek beschrijf ik mijn visie op de bejegening van en de hulpverlening aan deze cliënten. Eerst zullen wij stil moeten staan bij de signalen die zij met hun gedrag geven. Er zijn veel theorieboeken geschreven over hulpverlening. Ik belicht herkenbare situaties, hoe deze eventueel te veranderen, te verbeteren. Dit doe ik aan de hand van waargebeurde casussen waarbij de namen zijn veranderd. Bij de meeste hoofdstukken staan vragen, die je helpen stil te staan bij de dagelijkse praktijk en daarmee stil te staan bij jezelf. Bepaalde onderwerpen komen vaker terug om mijn visie kracht bij te zetten.

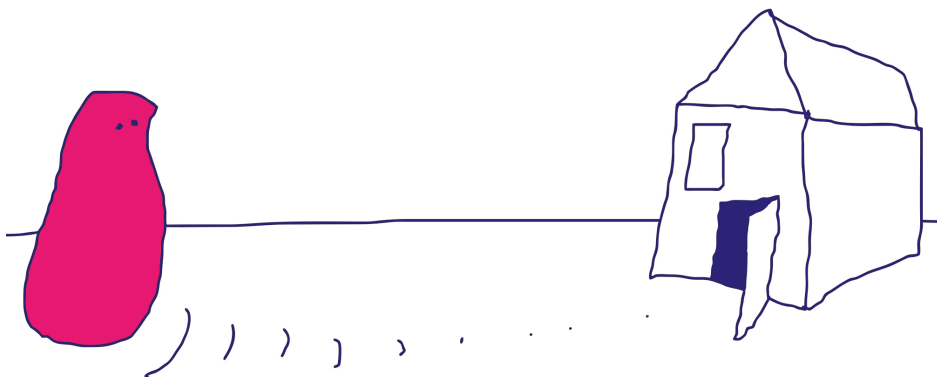
De motivatie voor het schrijven van dit boek heeft te maken met mijn verleden. Het eerste hoofdstuk gaat hierover. Als kind ben ik seksueel misbruikt. Mede door de pijn en de verwarring vroeg ik toen veel ‘negatieve’ aandacht. Ik kon er in die tijd met niemand over spreken. Daardoor liet ik veel ‘probleemgedrag’ zien. Ik gaf regelmatig signalen aan de buitenwereld dat er iets mis was, maar deze werden verkeerd begrepen. Veel zorgafhankelijke cliënten vragen ook op een ‘negatieve’ manier aandacht voor hun persoonlijke situatie. Hier sta ik uitgebreid bij stil. Pasklare oplossingen geef ik niet, ze zijn er ook niet. Ik wil een leidraad bieden om beter te kunnen handelen bij de moeilijke situaties waarin zij kunnen verkeren. In dit boek tracht ik hun ‘spreekbuis’ te zijn. Daarom hebben alle hoofdstukken een titel, die je kunt lezen alsof een van hen dit zo gezegd heeft.

We zullen heel bewust stil moeten staan bij zorgafhankelijke cliënten, met als doel hun signalen beter te begrijpen en daardoor verder te komen.

Geert Bettinger
Oktober 2014

HOOFDSTUK 1

IK WAS EEN PROBLEMKIND

Dat is wat ik me vooral herinner als ik terugdenk aan mijn kindertijd. Ik was een lastig kind, vooral thuis. Dat werd regelmatig tegen mij gezegd. Of werd het te vaak gezegd? Buitenshuis voelde ik me anders. Als kind begrijp je daar niet veel van. Wat je ouders van je vinden, weet ik nu, is van groot belang. Wat zij zeiden was gelijk aan de waarheid. Als je vaak genoeg te horen krijgt dat je lastig of moeilijk bent, dan ben je dus lastig of moeilijk.

De situatie

We woonden in Eindhoven. Mijn opa's en oma's, ooms en tantes woonden allemaal in Limburg. In de vijftiger en zestiger jaren was het vrij ongewoon dat iemand een auto had. Wij hadden er wel een en gingen regelmatig met ons gezin naar opa en oma. De ene opa was kleermaker en de andere was brood- en banketbakker. Ik vond dat bijzondere beroepen. Voor ieder kind is een bakkerij natuurlijk extra aantrekkelijk, veel snoepen en alleen maar lekkere dingen eten. Omdat onze beide grootouders ver van Eindhoven woonden, bleven we regelmatig logeren. We waren er in de vakanties meestal een aantal dagen. Ik vond het altijd leuk om bij hen te zijn. Prachtig om te zien hoe de

ene opa, gezeten in kleermakerszit op een grote tafel, de kostuums maakte voor zijn klanten. Dat beeld kan ik nu nog naar boven halen. Bij de andere opa en oma was het ook een groot feest. Ik was vele uren in de bakkerij. Daar werd brood gebakken, de taarten en vlaaien werden versierd met vruchten en slagroom. Het was er gezellig. Ik ging ook wel eens samen met een oom brood bezorgen bij de klanten. Van hen kreeg ik regelmatig iets lekkers toegestopt. Dat maakte zo'n bezorggronde nog leuker. Binnen het bakkersbedrijf werkten meerdere ooms. Een oom, oom Arie, was een bijzondere man. Hij kon mooie en grappige verhalen vertellen. Ze waren, zeker achteraf gezien, vaak overdreven. Wat mij nog erg goed bijstaat is dat bijna iedereen van de familie moest lachen als hij weer eens een van zijn vele sterke verhalen vertelde. Ook mijn ouders moesten om hem lachen. Hij wist kinderen te boeien met allerlei verrassende dingen. Zoals gezegd, logeerde ik regelmatig bij mijn opa en oma van de bakkerij. Ze hadden een groot huis met veel kamers en er woonden in datzelfde huis een tante en het gezin van een andere oom.

Het huis had een grote badkamer. In mijn beleving was deze badkamer zelfs enorm groot. Ik weet nog goed hoe deze was ingericht. Ik zie de robuuste verwarmingsbuizen en de grote kranen zo voor me. Het was juist die grappige oom Arie die rond mijn tiende een keer de badkamer binnenkwam toen ik in bad zat. Ik vond dat eigenlijk helemaal niet vreemd. Waarom, dat weet ik nu nog niet. Normaal kwam er nooit iemand in die badkamer. Hooguit oma om er wat handdoeken te brengen. Oom Arie kwam naast het bad zitten en streekte mij over mijn rug. Hij ging direct met zijn hand naar beneden. Ik weet niet meer wat ik toen dacht. Ik was verward, dat weet ik wel. Ik weet ook nog dat ik met hem meelachte toe hij begon te lachen. Waarom hij dit deed weet ik niet meer. Ik weet dat ik een erectie kreeg. Ik snapte dit niet. Naderhand dacht ik nog: 'Zal ik het dan toch fijn gevonden hebben?' Ik wist toen niet dat het krijgen van een erectie veel voorkomt in een misbruiksituatie. Het blijkt een automatische, lichamelijke reactie op een angstige situatie te zijn. Oom Arie speelde hier 'slim' op in en zei dat ik blij moest zijn dat ik al een grote jongen was en dat hij mij wel zou leren hoe het verder moest. Hij pakte zijn piemel uit zijn broek. Ik zie hem nog zo staan terwijl hij de deur op slot deed. Ik was totaal van de kaart. Ik ging mee met de hele situatie, zei en deed niets. Wat hij toen deed begreep ik niet goed. Achteraf weet ik dat hij klaarkwam in het bad. Daarna veranderde de situatie snel. Hij zei dat ik hierover met niemand mocht praten anders zou ik nooit meer bij opa en oma mogen logeren. Daarbij zei hij dat mijn vader en moeder dan heel kwaad op mij zouden worden en dat ik veel straf zou krijgen. Ondanks mijn verwarring, herinner ik me deze opmerkingen nog heel goed. Ineens was hij weer weg. Wat daarna gebeurde

weet ik echt niet meer, dat heb ik nooit meer kunnen in mijn herinnering terughalen. Wel weet ik dat ik op een gegeven moment weer in de bakkerij stond en met oom Henk sprak, alsof er niets gebeurd was. Hij was degene die de taarten versierde. Van hem kreeg ik altijd slagroom uit een grote slagroomzak. Hij spoot dan een dikke klodder rechtstreeks in mijn mond, alles was weer als gewoon. De eerste maanden na de logeerpartij heb ik niet meer gedacht aan wat er in de badkamer was gebeurd.

In Eindhoven ging alles zoals het ging. Thuis was moeder regelmatig boos op mij en al ver voor deze misbruiksituatie kreeg ik heel vaak te horen dat ik een erg lastig kind was. Ze vond en zei nogal eens dat ik altijd moeilijk deed. Ik ging op een gegeven moment geld stelen uit haar jaszak. Daar zat zoveel kleingeld in dat zij dit nooit zou merken. Van het geld kocht ik altijd snoep. Achteraf weet ik goed waarom ik vooral zoetigheid kocht; het compenseerde mijn pijn, verdriet en onlustgevoelens.

Een aantal maanden later ging ik weer bij opa en oma logeren. Weer kwam oom Arie, voor mijn gevoel uit het niets, in de badkamer. Opnieuw gebeurde er bijna hetzelfde als de eerste keer. Ik wil hier niet vertellen wat het verschil was. Dat vind ik nog steeds, na al die jaren, te moeilijk. Een ander verschil met de eerste keer was dat hij mij een gulden gaf, vlak voordat hij de badkamer weer verliet. ‘Koop er maar wat lekkers voor, dat heb je wel verdiend.’ Een gulden was toen, begin jaren zestig, veel geld. Ik nam het geld aan. Het ‘verbond van zwijgen’ was hierbij getekend! Als ik ooit tegen mijn ouders had kunnen vertellen wat er gebeurd was de eerste en de tweede keer, had ik er natuurlijk nooit geld voor mogen aannemen. Mijn ouders zouden mij overigens nooit geloofd hebben. Het was tenslotte zo’n leuke oom en ik was een lastig, moeilijk opvoedbaar kind. Uiteindelijk is het daarna nog twee of drie keer gebeurd. Ik weet niet meer precies wanneer het ophield en ook niet goed waarom. Ik herinner me wel dat we niet meer bij opa en oma gingen logeren omdat wij naar Venlo verhuisden. Ik was toen ongeveer dertien jaar.

Tijdens mijn pubertijd was ik extra moeilijk en lastig (dat vonden mijn ouders). Ik kreeg regelmatig ruzie met mijn moeder en zó vaak straf, dat ik menigmaal van huis ben weggelopen. Ik was meestal bij een lieve tante (tante Roos) met wiens zoon ik goed bevriend was. Tante Roos was voor mij eigenlijk ‘mijn’ moeder. Ik voelde dat zo. Bij haar was ik welkom. Ooit heb ik op het punt gestaan haar te vertellen wat oom Arie met mij had gedaan. Juist in de periode waarin ik bijna zover was, vertelde tante Roos hele goede dingen over hem en zijn vrouw. Ze vertelde erbij dat ze veel problemen hadden met hun kinderen.

Vanaf dat moment heb ik alles nog verder weggestopt en werd ik nog meer een ‘opgewekte puber’. Althans dat vonden mijn klasgenoten en vrienden. Ik lachte veel, maakte grappen en was altijd haantje de voorste op een feestje. Thuis was ik heel anders. Ik voelde me down en slecht. Het gevoel dat ik twee levens leidde was vooral ’s nachts, in bed, heel sterk aanwezig.

De relatie met mijn moeder is nooit goed geweest. Dat had zijn oorsprong vlak na mijn geboorte. Ik heb de eerste twee jaren van mijn leven veel en langdurig in het ziekenhuis gelegen. Ik begrijp nu dat zo’n zorgelijke situatie de ‘moeder-kindbinding’ geen goed heeft gedaan. Mijn vader was voor mij de grote afwezige, zowel fysiek als mentaal. Zodra hij van zijn werk thuiskwam vertelde moeder hem regelmatig wat ik die dag voor een lastig kind was geweest, wat er allemaal niet aan mij deugde. Vader hield zich vooral afzijdig. Hij vond dat ik aardiger moest zijn voor mijn moeder, zij had het moeilijk genoeg met mij. Mijn twee broers en twee zussen hebben nooit iets gemerkt of gehoord van datgene mij was overkomen. Zij vonden het waarschijnlijk al lang goed dat hun broer Geert het zwarte schaap was. Hierdoor kregen zij minder ‘negatieve’ aandacht.

Mijn vrouw en kinderen weten pas sinds vijf, zes jaar wat er met me is gebeurd. Ongeveer twee jaar geleden heb ik het mijn broers en zussen verteld. Mijn oudste broer zei mij toen dat hij wist dat ik, als vierjarig kind, waarschijnlijk door een buurman was misbruikt. Dit herinner ik me helemaal niet. Ik schrok er wel van, zelfs zonder de herinnering. Het maakte me verdrietig en ik vroeg of mijn ouders dit wisten en wat zij er mee gedaan hadden. Mijn broer vertelde me dat hij wist dat mijn vader behoorlijk kwaad was op die buurman. Soms vraag ik me nu nog af wat erger is: weten dat een oom mij heeft misbruikt of niet weten wat een buurman heeft gedaan. Het is heel verwarrend allemaal. Ik had veel eerder alles tegen mijn vrouw kunnen vertellen. Er is zelfs een logisch, bijna natuurlijk moment geweest. Oom Arie heeft jaren later zelfmoord gepleegd. Dat was in de periode dat ik hulpverlener was voor slachtoffers van seksueel misbruik. Ik had alles zo diep weggestopt dat zelfs zijn zelfmoord niet als een ‘trigger’ voor mij heeft gewerkt. Mijn vrouw heb ik mijn pijnlijke ervaringen zomaar ineens verteld. Net na het avondeten zei ik plompverloren: ‘Ik ben als kind seksueel misbruikt en ik wil er nu verder niet over praten.’ Het was in de periode dat er veel over misbruik binnen de Katholieke kerk naar buiten kwam. Veel meer heb ik er eigenlijk nooit over verteld. Nog steeds kan en wil ik niet vertellen wat er in die badkamer precies is gebeurd. Eigenlijk heb ik daar niet eens de juiste woorden voor. Dit is ook niet zo belangrijk.

Belangrijker is te weten dát het is gebeurd, dat het veel gevolgen heeft gehad voor mij als kind. Zelfs nu ik volwassen ben komt de pijnlijke herinnering soms heel onverwacht terug.

Waarom ik wil dat mijn verhaal in dit boek komt? Dit is omdat ik achteraf goed kan begrijpen dat ik veel signalen heb gegeven aan de buitenwereld, zonder het verhaal ooit verteld te hebben. Mijn signalen waren behoorlijk verschillend. Een lastig kind thuis en een vrolijk kind buitenshuis. Depressieve gevoelens in mijn bed en de clown op straat, op school en bij vrienden. Door deze ervaring heb ik er nog steeds zoveel moeite mee als ik ouders, leerkrachten, groepsleiders of verzorgenden hoor zeggen: 'Dat kind, die leerling, deze cliënt of die oudere met dementie is echt lastig. Ik vind hem gedragsgestoord, hij laat altijd probleemgedrag zien.' Het komt mede door mijn persoonlijke ervaringen dat het me nog altijd raakt als er op deze manier over cliënten wordt gesproken. In dit boek wil ik laten zien dat we geen stap verder komen door iemand alleen lastig, moeilijk of gestoord te noemen, integendeel. Door dit zo te blijven zien zal het gedrag nog extremere vormen kunnen gaan aannemen. Op het moment dat we dit echter gaan zien als een signaal van pijn, verdriet, angst en onzekerheid, maken we kans de ander echt te bereiken, echt contact te maken. Bij oprechte belangstelling kunnen we iemand waarschijnlijk beter helpen bij het oplossen van een dieper liggend probleem. Hoe weet je nu welk signaal op een probleem duidt? Ik bracht tenslotte ook twee totaal verschillende signalen naar buiten: lastig en vrolijk. In dit boek zal ik daar uitgebreid op ingaan.

Tot slot is er nog een belangrijke reden waarom ik mijn eigen ervaring in dit boek heb gezet: veel zorgafhankelijke cliënten hebben eenvoudigweg niet eens de woorden om te vertellen wat er mis ging of gaat in hun leven. Zij zullen middels signalen hun 'verhaal' moeten doen. Mogelijk krijgen ze door jouw manier van 'luisteren' wel woorden.

Vragen

a. Wat zijn jouw gedachten nadat je mijn verhaal hebt gelezen?

b. Dit hoofdstuk gaat onder andere over seksueel misbruik bij jongens. Hoe zou het komen dat we daar minder snel aan denken dan bij meisjes?

c. Wat is je mening over oom Arie?

d. Kun jij je voorstellen dat jij zo'n ervaring niet tegen je ouders zou vertellen?

e. Hoe zou de situatie moeten zijn zodat je wel alles vertelt?

f. Kun je begrijpen waarom ik buitenshuis een vrolijk kind was?

g. Wat vind jij ervan dat ik een gulden aannam van mijn oom?
